

GRADANSKI

Savjest na sedativima

Piše: Daliborka Uljarević

Početak promjene će biti kada svako izađe iz svoje sjenke, ustane iz svoje poniznosti, očisti se od samozavaravanja, sukobi sa populističkom ideologijom i probudi kao ličnost koja je spremna na konkretne akcije i život dostojan čovjeka.

Koje su to stege što vas spriječavaju da krenete, ne čekajući nekog drugog, da pravno i politički artikulirate pristup građanstva time što ćete biti ono što jeste a ne ono što traže od vas da budete? Jesu li zaista vrijedne toga? Ili su samo sedativ za vašu savjest?

U državi u kojoj je zločinac manje kriv nego država koja ga podstiče na zločin teško je, ali tim neophodnije, govoriti o principu građanstva, građanskoj hrabrosti ili neposlušnosti kao fundamentalnim modernizacijskim osnovama političkih borbi u procesu preobražaja postojećeg režima u modernu državu.

Ovdje se sve rjeđe kažnjava kršenje zakona, a sve češće i žešće nelojalnost sistemu koji ga produkuje štiteći one moćnike koji smatraju da sistem i postoji zbog njih, a zaboravljajući da bi trebali biti samo jedna njegova karika. Zato državno tužilaštvo ne odgovara građanima na pitanja o načinu svog rada, statusu pojedinih slučajeva koje zaokupljaju pažnju javnosti mjesecima ili indicijama o preovlađujućem političkom uticaju nad strukom. Zato policija radije javno polemíše sa neistomišljenicima nego što rasvijetljava i procesuirá zločine i zločince. Zato i zvaničnici koji se predstavljaju kao nosioci procesa evropskih integracija afirmišu nepoštovanje suda i sudskih odluka.

Logično slijede farse sa poznatim ishodom, jer se ne primjenjuje princip pravičnosti nego odmazde ili prikriivanja stvarnog zločina. To radikalizuje društvo, skriva postojeću agresivnost i hrani destruktivne pojedince koje je lako navesti da za nečiji račun prijete jednom istraživaču kršenja ljudskih prava, prebiju direktora jednog dnevnika, nasrnu na dijete jednog opozicionog lidera, itd. uvijek je drugačije, a opet isto. Poslije početnog zapleta, scenario je predvidiv, ide se ka relativizaciji, trivijalizaciji i zaboravu bez okončanja slučaja, a sa prenešenom opasnom porukom. Najgore je što se navikavamo na ove pojave, postajemo ravnodušni, uzimamo nenormalno kao neminovnost, potcijenjujući cilj njihovih inspiratora koji žele da limitiraju, uguše potencijal svake lične ili šire pobune, a samim tim i promjene.

U takvom kontekstu mnogi cijene da nema svrhe istraživati stručno našu političku realnost, olako se predaju paušalnim projekcijama i odriču strateškog djelovanja. No, nedjelotvornost takvog pristupa tjera na preispitivanje i kritički osvrt, kako prema sebi, tako i prema drugima.

Nikad ovdje nije došlo do promjene autoritarne političke kulture, kulta vođe i despotskog načina vladanja, što ne može potrijeti ni sav onaj tehnički napredak na putu ka zajednici uređenih, demokratskih država koje čine EU.

Prilično je izvjesno da ta promjena neće ni doći kroz toliko puta anticipiranu oktobarsku, naranžastu ili neku sličnu revoluciju i od te bajkovite verzije treba odustati, a posvetiti se realnim rješenjima. Mnogo je održivije, iako se to tako ne čini nestrpljivima i onima koje više vodi adrenalin nego ratio, posvećeno graditi kritičku demokratsku javnost koja ne pristaje na unaprijed servirano mišljenje nego sanjati o promjenama koje će neko drugi izvesti za nas. Jer neće! A i zašto bi? Zašto bi se neko više u toj EU nervirao oko smeća koje prosipamo u svojoj okolini i čistio to za nas, kad se mi sami libimo to učinjati?

Ipak, osionost vladajuće većine je jedan od najboljih indikatora početka njenog kraja. Zato sve učestalije nervozne reakcije moćnih pojedinaca, sistema koji (ne)kontrolišu ili njima bliskih pripadnika paralelnih centara moći jesu dobre, iako su zapravo strašne u svom izrazu. One ukazuju da se gubi

tlo pod nogama, da je manjina koja se ranije lako gušila i kažnjavala sada sve veća, pa čak i kroz sporadične primjere građanskog otpora tamo gdje se on ne očekuje. Da bi se taj otpor podržao, ohrabrio na dalju reprodukciju a sistem doveo u red, neophodna je slobodna i kritička javnost kao temelj moderne političke zajednice. Tu javnost treba da čine slobodni pojedinci, spremni na odricanja, ali i jednako željni ljepote života koja traži hrabrost, duh, pamet, savjest, strasti i snove.

Kulturu povijenih glava i poslušnosti zarad nekih kratkoročnih dobiti treba da zamijeni kultura nepristajanja o kojoj govori i **Witold Gombrowicz**, čuveni poljski pisac i dramaturg, kada poručuje „Ti si cio život padao na koljena. Pokušaj sada nešto suprotno! Ustani!“.

Početak promjene će biti kada svako izađe iz svoje sjenke, ustane iz svoje poniznosti, očisti se od samozavaravanja, sukobi sa populističkom ideologijom i probudi kao ličnost koja je spremna na konkretne akcije i život dostojan čovjeka.

Ništa više i temeljnije ne mijenja matricu vladanja od demokratske mobilizacije pripadnika jedne zajednice zasnovane na principu građanstva koji vodi i ka osnovnom političkom dobru koje poredak države mora da obezbijedi – sigurnosti, bez obzira na različitosti po bilo kojem svojstvu, uvjerenju ili opredjeljenju. A moderna država je moguća samo ako svi njeni subjekti osjećaju da imaju jednake šanse, i ako tu državu prepoznaju i priznaju kao sopstvenu političku zajednicu.

Koje su to stegje što vas spriječavaju da krenete, ne čekajući nekog drugog, da pravno i politički artikulišete pristup građanstva time što ćete biti ono što jeste a ne ono što traže od vas da budete? Jesu li zaista vrijedne toga? Ili su samo sedativ za vašu savjest?

Autorka je izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje (CGO).